

Дата: 12.12.2022

Урок № 8

Тема: Вступ. Література. Мораль. Людяність

Мета: допомогти учням уявити й усвідомити загальну картину розвитку світової літератури другої половині ХХ ст.; розвивати навички складання опорних конспектів, виділення головного, систематизації літературних явищ, уміння сприймати інформацію на слух; розширювати кругозір учнів; виховувати прагнення до пізнання, любов до літератури, гуманістичний світогляд.

Матеріали до уроку:

Художня література - це двері, прочинені в душі інших людей, які ведуть до інших народів.

Андре Моруа

Як ви гадаєте, для чого сучасній людині художня література? Хтось скаже, що читання дарує естетичне задоволення та душевну рівновагу. «Скрізь шукав я спокою, - писав Умберто Еко в романі “Ім’я рози”, - але в одному лише місці знайшов його - в кутку, з книжкою».

Проте, крім естетичної насолоди, художня література спроможна ще й потужно та ефективно відповідати на виклики сучасного світу. Сьогодні одним із найбільших викликів для України є утвердження права на не задекларовану, а реальну державну самостійність, на вибір власних, ніким не нав’язуваних бачення світу та шляху розвитку.

І тут важливими є не лише військово-економічні, а й ідейно-естетичні чинники. Одна з гострих проблем усіх постколоніальних держав - це втрата історичної пам’яті. Загальновідомо, що ті, хто забуває власне минуле, не матимуть майбутнього. І саме художня література може допомогти вилікуватися від «історичної амнезії» (за визначенням Євгена Свєрстюка),

правдиво розповісти про наше минуле, про приховані або викривлені історичні факти.

Ще одним викликом сучасного світу є небезпека повернення до тоталітаризму, до диктатури на кшталт гітлеризму або сталінізму. Своєрідною вакциною тут можуть стати твори авторів, які осмислювали тоталітаризм, наприклад «Скотоферма» («Колгосп тварин») Джорджа Оруелла чи «Носороги» Ежена Йонеско. Українці, які вдумливо прочитають ці твори, матимуть більше шансів побудувати успішну державу, не потрапивши під вплив численних маніпулятивних технологій.

А на які виклики сучасності література відповідає на «індивідуальному рівні»?

Останнім часом в експертних спільнотах активно створюють і обговорюють моделі «компетенції! майбутнього». У більшості з них стверджується, що успіх у майбутньому залежить від того, наскільки людина вміє спілкуватися з іншими, мислити і вчитися. А ці якості формуються з дитинства і багато в чому напряду залежать від читацької грамотності - вміння розуміти тексти, думати про них і самостійно опановувати нові знання за допомогою читання. Високий рівень читацької грамотності - це критичне й абстрактне мислення, логіка, увага, пам'ять, широкий кругозір. Тож вивчення літератури стане у великій пригоді не лише майбутнім філологам...

Усе сказане стосується вивчення літератури загалом. Водночас предмет «Зарубіжна література» має суттєву особливість. Якщо твори вітчизняних авторів читач може сприймати мовою оригіналу, то більшість іноземних творів потребують перекладу.

Українське перекладацьке мистецтво має славетну тисячолітню традицію. Його коріння сягає часів Київської Русі, коли після прийняття християнства разом із новою релігією прийшли й нові книжки. Наші високоосвічені пращури перекладали не лише церковні житія, патерики,

апокрифи, а й світські хроніки (на думку деяких дослідників, «Хроніку Георгія Амартола» переклали старослов'янською в Київській Русі), історичні праці («Юдейська війна» Йосипа Флавін), історико-пригодницькі романи («Александрія»), збірки афоризмів, природознавчі твори тощо.

«Перекладач - двійник письменника: мусить перевтілитися в автора тексту»

Метафора побудована на основі асоціації з картиною німецького художника Августа Маке «Читачка в блакитному» (1912).

Джерело: <https://lithub.com/10-literary-translators-on-the-art-of-translation/>

Монгольська навала зашкодила подальшому розвитку давньоруського перекладу. Проте вже у XVII ст. український читач міг ознайомитися з творами Торквато Тассо, Еразма Роттердамського, з окремими новелами «Декамерона» Джованні Боккаччо, сонетами Петрарки. Виникнення нової української літератури також тісно пов'язане з іншомовним текстом - «Енеїдою» римлянина Вергілія, яку «перелицював» Іван Котляревський.

На початку XIX ст. в українській літературі великого поширення набув переспів - вільний переклад, наслідування твору. Це і «Давидові псалми» Тараса Шевченка, і балади Адама Міцкевича в обробці Пантелеймона Куліша.

Перекладацьку школу нової української літератури створювали письменники, які розуміли, що українські культура і література зможуть

повноцінно існувати не в межах національного «хутора», а тільки збагатившись «відблисками Духу Світового» (Максим Рильський).

Серед митців, що своїми перекладами В. Шекспіра, Дж. Байрона, Г. Гайне, Г. К. Андерсена, Ф. Шиллера, О. Пушкіна, Й.-В. Гете й багатьох інших європейських поетів наводили мости від зарубіжної літератури до українських читачів, слід назвати Михайла Старицького, Павла Грабовського, Бориса Грінченка. Важливим чинником становлення української літературної мови став перший повний переклад Біблії живою українською мовою, який здійснили у другій половині XIX ст. Пантелеймон Куліш та Іван Нечуй-Левицький.

У царині високого мистецтва перекладу своє вагоме слово сказали класики української літератури Леся Українка та Іван Франко, збагативши її перекладами творів М. Гоголя, А. Міцкевича, В. Шекспіра, Дж. Байрона, Й.-В. Гете, Г. Гайне, Р. Бернса, Ч. Діккенса, В. Гюго, П. Верлена, Е. Золя, М. Лермонтова, О. Пушкіна та багатьох інших, а також шедеврів античної та давньоіндійської («Рігведа») літератури.

Долученню здобутків світової культури до національної традиції українського перекладу початку XX ст. сприяли поети-неокласики Микола Зеров, Михайло Драй-Хмара, Максим Рильський. В умовах тоталітарної системи, коли українське слово було під заборонаю або замовчувалося, а духовна еліта нації зазнавала репресій, вони мистецтвом художнього перекладу доводили необхідність розвивати національну літературу, орієнтуючись на естетичні надбання європейської культури.

Нове відродження української перекладацької школи почалося у 1950-ті рр. Її видатними представниками є Микола Лукаш, Григорій Кочур, Борис Тен, Дмитро Паламарчук, Євген Дроб'язко, Юрій Лісняк та ін. У цій галузі також працювали письменники Микола Бажан, Дмитро Павличко, Леонід Первомайський, Василь Стус.

У 1970-1980-ті рр. в Україні побачили світ видання: «Зарубіжна новела», «Зарубіжна проза ХХ століття», «Зарубіжна сатира і гумор», «Вершини світового письменства», а також збірки поезій «Світанок», «Передчуття», «Поклик», антологія «Світовий сонет», переклади творів Шарля Бодлера.

Водночас було знищено набір хрестоматії західноєвропейської літератури XVII ст. Аргументація радянських можновладців була такою: навіщо українськомовний переклад, якщо ці твори вже перекладені російською?

У 1990-ті рр. було надруковано книжки перекладів Миколи Лукаша («Від Боккаччо до Аполлінера», «Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі») та Григорія Кочура («Друге відлуння»).

Говорячи про українську перекладацьку школу, неможливо не згадати подвижницьку діяльність творчого об'єднання перекладачів Національної спілки письменників України. У їхньому доробку - твори Кнута Гамсуна і Фрідріха Шиллера (Галина Кирпа), Джеймса Джойса (Ростислав Доценко), Персі Біші Шеллі, Трістана Тцари, Бернарда Шоу (Олександр Мокровольський), Анни Ахматової (Валерія Богуславська), Хуліо Кортасара (Сергій Борщевський) та ін.

Важлива роль у діалозі культур, у пропагуванні творів зарубіжних митців слова в Україні належить журналу іноземної літератури «Всесвіт». На його сторінках поруч із ґрунтовними літературознавчими розвідками з'являються неперевершені зразки художнього перекладу багатьох класичних і сучасних творів.

Доступним широкому українському загалу став перекладацький доробок письменників і науковців діаспори: сонети Петрарки Ігоря Качуровського, Байронів «Мазепа» в інтерпретації Олекси Веретенченка та ін.

Для відзначення здобутків перекладачів засновано літературні премії імені Максима Рильського, Миколи Лукаша, Миколи Зерова, Романа Гамади.

Отже, іноземна література традиційно посідає помітне місце в духовному житті українського народу. І в тому, що «душі поетової вияв на нас, як рідний, з чужини повіяв» (Максим Рильський), велика заслуга українських перекладачів, які дають художнім творам друге життя.

Питання для контролю:

- 1. Якими є функції художньої літератури? Чи допомагає вона знаходити відповіді на виклики сучасності? Якщо так, то як саме?
- 2. Чи може художня література вплинути на розвиток особистості й держави? Відповідь обґрунтуйте.
- 3. Як може посприяти читання літературних творів життєвому успіху сучасної людини? Наведіть аргументи на підтвердження своїх міркувань. Чи допомогла чимось література особисто вам?
- 4. Коли започатковано художній переклад в Україні? Якими були етапи його історії та долі перекладачів?
- 5. Які ви знаєте літературні премії світу та письменників-лауреатів? Які премії присуджують в Україні перекладачам?

Усі виконані завдання надсилаємо за адресою електронної пошти y.levchuk2976@gmail.com